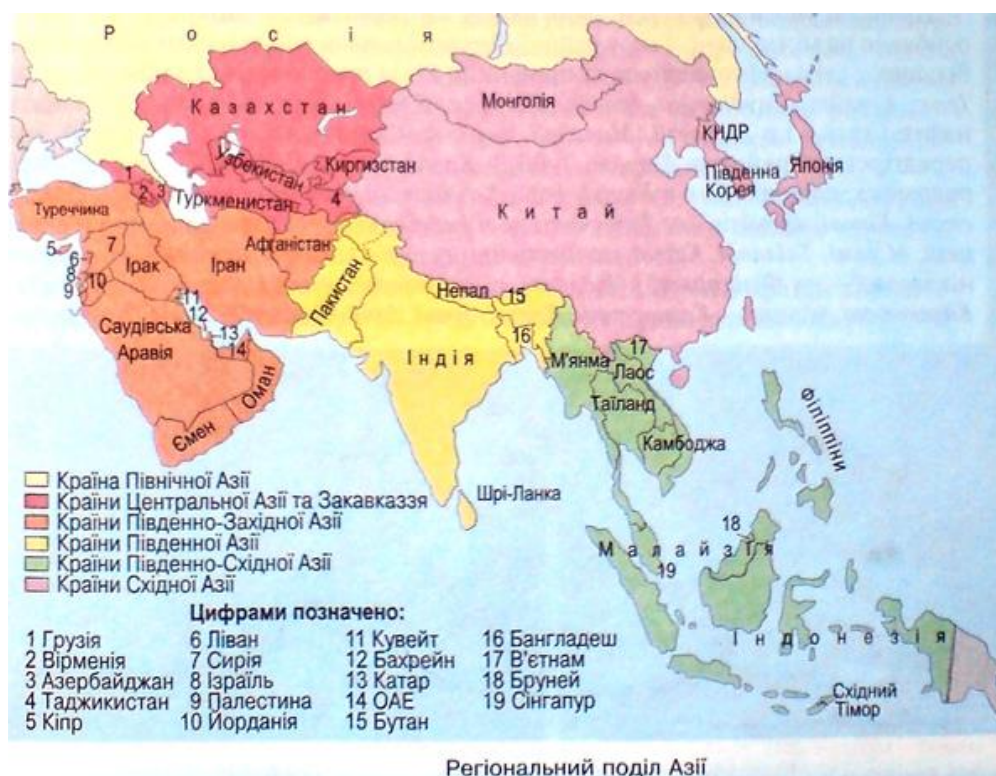

Загальний огляд. Склад регіону. Формування сучасної політичної карти. Різноманітність країн. Природно-ресурсний потенціал. Особливості господарства країн. Роль країн Азії в світі. Регіон – перехрестя важливих морських комунікацій. Туризм. Економічні Зв'язки України з державами регіону

Географічне положення. Азія займає близько третини поверхні Землі. Вона простяглася в широтному напрямку від гір Уралу і Кавказу до Тихого океану. На півночі Азія омивається водами Північного Льодовитого, на сході — Тихого, на півдні — Індійського, на південному заході — Атлантичного океанів. Цей регіон умовно поділяють на субрегіони: Північна, Південно-Західна, Південна, Південно-Східна, Центральна та Східна Азія. Країни Південно-Східної та Східної Азії об'єднують в Азіатсько-Тихоокеанський регіон (АТР). Особливості економіко-географічного положення азіатських країн полягають у тому, що: більшість з них мають безпосередній вихід до одного з океанів; сусідство країн субрегіонів сприяє об'єднанню їх у економічні співтовариства.

Природні умови та ресурси. Азія багата на різноманітні природні ресурси, особливо на мінеральні. Так, у районі Перської затоки розташована одна з найбільших у світі нафтогазоносних провінцій. Вона охоплює такі країни, як Іран, Ірак, Кувейт, Саудівська Аравія, Бахрейн, Катар. Значні запаси нафти і газу є і в Індонезії, Малайзії, Індії; кам'яного вугілля (крім Росії) — у передгірських районах Китаю, Індії, у Казахстані і Північній Кореї. Великі родовища залізних руд є в Китаї, Індії, Казахстані, марганцевих — Індії, Казахстані, Китаї, хромітів — у Туреччині, на Філіппінах, олова і вольфраму — в Індонезії, М'янмі, Таїланді, Китаї, поліметалічних руд — у Китаї, країнах Закавказзя, нікелевих — на Філіппінах, в Індонезії, алюмінієвих в Китаї, Індонезії, Індії, Казахстані, мідних — Казахстані, Китаї, Ірані, Індії. Коштовне каміння (алмази, рубіни, агати, бірюзу, яшму та ін.) видобувають в Індонезії, М'янмі, Індії, Таїланді. Значні поклади сірки є в Ірані, Іраку, Індії, Туркменистані, кам'яної солі — в Туреччині, Індії, Казахстані,

Китаї, фосфоритів — у Ізраїлі, Сирії, Йорданії, Казахстані. Країни Азії мають значні водні ресурси, хоча розміщені вони нерівномірно.

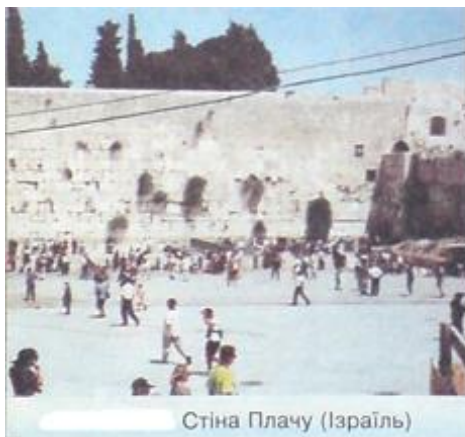

У Північній і Південно-Східній Азії мережа річок є досить густою. Водночас у Південно-Західній Азії проблема питної води — одна з основних. На цей регіон припадає найбільша в світі частка зрошувальних систем, які забезпечують водою посушливі райони. Азія — частина світу, що лежить у межах усіх кліматичних поясів і характеризується різноманітністю природних ландшафтів і природних зон. Значна частина країн мають екстремальні кліматичні умови. В Азії височать найвищі гори планети — Гімалаї, простяглася найбільша за площею рівнина — Західносибірська, там розташувався полюс холоду — м. Оймякон та найрухливіша частина земної кулі — Тихоокеанська сейсмічна область. Родючі ґрунти зосереджені в Південній, Південно-Східній і Східній Азії (бурі лісові, червоноземи, жовтоземи, коричневі), а в Південно-Західній переважають малопродуктивні ґрунти з проявами вітрової ерозії. За наявності лісових ресурсів виділяються (крім Росії) країни Південно-Східної Азії, де збереглися вологі тропічні ліси з цінною деревиною (червоне, чорне, залізне, камфорне, сандалове та інші цінні породи дерев). Багато країн мають значні рекреаційні ресурси, що сприяє розвитку туризму.

Стамбул розташований у Європі та Азії

Населення. Регіон населяють близько 3,5 млрд осіб, це 60% населення Землі. Багато країн перебувають на стадії демографічного вибуху (Китай, Індія), що певною мірою впливає на економічні, екологічні та соціальні проблеми народів, які там проживають. І Через це уряди окремих країн змушені проводити демографічну політику, спрямовану на зниження народжуваності. В Азії етнічний склад населення є досить різноманітним: налічується близько 1 тис. народів, які належать до 9 мовних груп і розмовляють майже 600 мовами. Більшість країн можна назвати багатонаціональними (Індія, Філіппіни, Індонезія, Китай та ін.). До найбільших етнічних груп належать китайці, хіндустанці, бенгальці, японці, біхарці. Густота населення в різних районах істотно різниться між собою. Якщо в Бангладеші вона досягає 900 осіб на 1 км², то в окремих місцях Центральної і Південно-Західної Азії становить 2 особи на 1 км². Рівень урбанізації нижчий, ніж в інших регіонах світу, але темпи її є досить значними. З 20 найбільших міст світу 12 розташовані в Азії - Токіо (27 млн осіб), Колката (15 млн), Шанхай (15 млн), Мумбаї (14 млн), Пекін (13 млн), Тегеран (понад 12 млн), Сеул (12 млн), Джакарта (11 млн), Осака (11 млн), Тяньцзінь (11 млн), Нью-Делі (10 млн), Стамбул (10 млн осіб).

Стіна Плачу (Ізраїль)

Мечеть халіфа Омара (Мечеть Скепі)

Азія — батьківщина світових релігій. Найпоширенішими є мусульманство, буддизм, індуїзм. Складність стосунків, що пов'язана з релігійними віруваннями населення окремих країн регіону, призводить до міжетнічних та релігійних конфліктів (Індія, Пакистан, Афганістан та ін.), які часто відбуваються під гаслами сепаратизму — прагнення до відокремлення. Важливу роль у розвитку господарства окремих країн

відіграють міжнародні міграції. Основна сфера діяльності мігрантів: будівництво, нафтова промисловість, транспорт, сфера послуг. Так, у Саудівській Аравії іммігранти становлять 70 % усіх зайнятих, у Кувейті — 80%, а в ОАЕ - майже 90 %. Господарство. За рівнем розвитку промисловості країни Азії дуже різняться між собою. Є держави, що за рівнем ВВП посідають 2-ге (Японія) і 3-тє (Китай) місця у світі, а є й такі, де промисловість майже не розвинута (Непал, Бутан). Країни Перської затоки, спираючись на доходи від видобутку, переробки та експорту нафти й газу, перетворилися на важливий промисловий регіон світу із сучасними розвинутими центрами (мал. 159). Високий рівень розвитку промисловості мають країни нової індустріалізації (Південна Корея, Сінгапур, Тайвань та ін.). Прикладом стрімкого зростання національної економіки у країнах, що розвиваються, може бути Індія, яка з 90-х років XX ст. взяла курс на реформування господарства і за обсягом промислової продукції на сучасному етапі посідає 5-тє місце в світі після США, Китаю, Японії, ФРН, але за доходами на душу населення відстає від більшості країн світу.

Високий рівень економічного розвитку характерний також для таких країн, як Ізраїль, Туреччина, Іран, Пакистан. Але в регіоні є країни, які можна назвати найменш розвинутими — це Ємен, Афганістан, Бангладеш, Непал, Бутан, М'янма, Лаос, Камбоджа деякі інші. Більшість населення країн Азії зайнята в сільському господарстві, що характеризується поєднанням різних типів господарств і землеволодінь: дрібно- і високотоварного, державного і приватного, плантаційного і дрібно-надільного землеволодіння. У структурі посівних культур провідне місце займають продовольчі, адже забезпечення регіону продуктами харчування - одна з найгостріших проблем, особливо для країн Південної та Південно-Західної Азії. Серед зернових домінує вирощування рису. Його культивують у Східній, Південно-Східній та Південній Азії, у дельтах великих річок - Гангу, Брахмапутри, Меконгу, Янцзи та інших, де врожай збирають двічі на рік (у травні та листопаді).

Вирощування рису зумовило виникнення специфічного безвідходного АПК. Серед зернових поширені також пшениця, просо, ячмінь і кукурудза. Вирощують також велику кількість технічних культур, фруктів і овочів, прянощів, чаю, найвідоміші сорти якого походять з Китаю, Японії, Індії, Шрі-Ланки. Китай посідає 1-ше місце у світі з вирощування бавовни, Бангладеш - джуту. На Південну і Південно-Східну Азію припадають 90% світового вирощування гевеї. Азія є батьківщиною екзотичних рідкісних культур. Тваринництво розвинуте в основному в гірській і напівпустельній місцевостях Південної та Південно-Західної Азії. Там розводять велику рогату худобу, овець, свиней, коней, верблюдів, кіз. В Азії розвинуті всі види транспорту, хоч і нерівномірно по різних регіонах, що зумовлено певними природними та економічними чинниками. І в наші дні велике значення має гужовий вид транспорту, а також поширені вело- і моторикші.

Зовнішньоекономічні зв'язки. У міжнародному поділі праці країни Азії є постачальниками продукції металургійної, машинобудівної, електротехнічної та інших галузей промисловості. Значна частка в експорті традиційно припадає на продукцію сільського господарства: чай, спеції, тропічні фрукти, натуральний каучук, джут. На 3-му місці за обсягом експорту — сировина: нафта, газ, марганець, олово, залізні руди, руди кольорових металів. Країни регіону імпортують сировину, товари промислового виробництва та продукти харчування. З окремими країнами Азії Україна має торговельно-економічні стосунки.